

INTRODUCCIÓ SOBRE LA HISTÒRIA DE LA COMUNITAT SONINKE DE L'ÀFRICA OCCIDENTAL

Professor Babacar Fall

FASTEF- UCAD, Dakar - Sénégal

Director de l'Institut d'études avancées de Saint-Louis de Sénégal

8 de juliol del 2023

Objectiu de la presentació

- Posar llum sobre la història de la comunitat soninké de l'Àfrica de l'Oest a l'era de la globalització

Estructura de la presentació

Introducció

- **I Part:** Una comunitat modelada per la seva ubicació i història
- **II Part:** Els Soninké, pioners iampions de la migració
- **Conclusió**

Introducció

Els Soninké ocupen un lloc excepcional dins la història de l'Àfrica de l'Oest. Foren els fundadors d'un dels imperis més antics de la regió, l'Imperi de Wagadou, conegut pels antics viatgers àrabs amb el nom de «Ghana», país de l'or o el Galam.

Aquesta ètnia porta dins la seva ànima el viatge i es troba al cor d'una diàspora regional, continental i fins i tot global.

I Part : Una comunitat modelada per la seva situació geogràfica i la seva història

- 1. Una comunitat a cavall de tres països i tres cultures**
- 2. Un passat gloriós**

Els soninké a cavall de tres països

8

- El territori del soninke es troba a la vall superior del riu Senegal i es troba a cavall entre tres fronteres: Mali-Senegal-Mauritània. A Mali, des de la ciutat de Yélimané fins a la ciutat de Nara, a Mauritània a la regió de la ciutat de Kaédi i a l'est del Senegal al voltant de la regió de Bakel.

- En comparació amb la comunitat Al Pular que es troba a la franja saheliana des de la vall del Senegal fins a Adamaoua, els Fulani s'anomenen Al Pular, mentre que els Soninké reben diferents noms segons l'ètnia.

Soninké versus Al Pular

Noms alternatius :

- « sarakolé » en francès (mot d'origen wolof)
- « marka » o « maraka » en bambara
- « wakkoré » en songhaï
- « sebbe / tyeddo » en peul
- « aswanek » en àrab

Una comunitat anomenada de maneres diverses segons els grups ètnics de la regió

- Considerats com els fundadors del primer dels grans imperis sudanesos, Ghana, el famós “país de l'or”, són esmentats ja al segle IX per l'historiador i geògraf àrab Al-Yaqubi.

Els Soninké: un passat de glòria

- Els Soninké van exercir una gran influència en el passat entre els segles VII i XIII. Aleshores el sla llengua del regne (imperi) de Wagadou, pertanyent al grup Mande, que va precedir l'imperi Mandinka fundat per Soundiata Keita. És aquest imperi de Wagadou que els antics viatgers àrabs van anomenar "Ghana".

Els Soninké: un passat de glòria

- La seva capital era Koumbi, les ruïnes de la qual es troben al sud de Mauritània, no gaire lluny de la frontera amb Mali, al nord de Nara i Goumbou. A més, la regió maliana de Nara i Goumbou encara es diu "Wagadou".

Els Soninké: un passat de glòria

- Dominats durant molt de temps pels mandinga, i després pels toucouleurs d'El Hadj Omar Tall, els soninké van recuperar a la segona meitat del segle XIX una hegemonia a la regió de l'Alt Senegal.

Els Soninké: un passat de glòria

- Els soninke van ser islamitzats a partir del segle X.
- Mamadou Lamine Dramé, nascut vora el 1840 i mort el 1887, fou un marabout Soninké que va lluitar contra la *colonització francesa* a les valls altes del riu Senegal a finals del segle XIX.

Els Soninké i l'islam

- La revolta anticolonial encapçalada per Mamadou Lamine Dramé tingué lloc en un període de crisi aguda del colonialisme, la lògica absurda del qual portava conseqüències econòmiques que van conduir a l'empobriment dels pagesos.

Els Soninké i l'Íslam

II Parta : Els Soninké, pioners i campions de la migració

- Al segle XIX, els treballs agrícoles els feien essencialment els esclaus: cada família de nobles i homes lliures tenia “captius de casa”, cosa que permetia limitar la participació dels seus membres en les tasques productives.

- La producció artesanal la portaven a terme membres de castes inferiors; els griots estaven dividits en dues castes.
- L'esclavitud, que només va desaparèixer progressivament a principis del segle XX, ha deixat empremta, i els descendents dels esclaus continuen ocupant una posició de relativa inferioritat.
- Els Soninké aporten un gran pes a les migracions.

Factors de la migració

El riu Senegal

- Entre 1659 (fundació de Saint-Louis de Sénégal) i 1840 (inici de l'extensió del cultiu del cacauet), la vall del riu Senegal du fleuve Sénégal va ser un marc per a intensos intercanvis comercials i un espai disputat amb la presència francesa.

Llarga tradició de migració juvenil

- Des dels inicis de l'economia monetària del 1848 fins a la crisi de 1930, la migració apareix com un mitjà perquè els joves esclaus guanyin diners i tornin a comprar la seva llibertat.

Migració: activitat atractiva

Aquesta migració va ser suposar una forta atracció pels joves adults no esclaus, ja que el treballador migrant podia guanyar cinc vegades més recursos que l'agricultor de la vall alta del riu Senegal (Manchelle 2004: 91).

Migració : activitat atractiva

Durant el mateix període (1840-1930), joves adults s'embarquen com a treballadors migrants com a ordinadors portàtils o mariners a la navegació per fugir de la subocupació de sis mesos (desembre a maig) imposada pel calendari agrícola.

Migració: activitat atractiva

Amb el trasllat del centre econòmic de la vall del riu Senegal a la “conca del cacauet”, els joves migrants treballen com a mariners en els vaixells de les navilieres costaneres a les línies que uneixen Saint-Louis, Dakar, Bathurst, Grand Bassam (Costa d'Ivori) i cap als ports francesos: Marsella, Bordeus, La Rochelle, Le Havre.

Percepció contrastada de la migració: 1918-1949

Aquest desplegament de joves migrants en grans vaixells es percep com una font d'emulació entre els soninkó, mentre que en altres comunitats, es veu com una font de pèrdues entre 1918 i 1932.

Migració: pressió familiar

Fins als anys 70, les comunitats estaven angoixades per la marxa dels seus joves membres emigrats.

El “wotaal”: un procés màgic-religiós que consisteix a recuperar un element que ha trencat la prohibició i fer-lo reintegrar a la seva comunitat d'origen.

• Ciutat = “lloc de perdició”

- ✓ Eza BOTO, *Ciutat cruel*, 1954, París, presència africana,
- ✓ Malick FALL, *The Wound*, 1967, París, Edicions Albin Michel,

Migració: burla d'un model de fracàs

- Entre els anys 50 i 90, vam passar del temut model de migració a un model d'emigració d'èxit a Europa i la resta del món. El model de migració Soninké és adoptat per les diferents comunitats que participen en la migració

El temps de l'emigració

- La imaginació dels joves es gira cap a l'emigració.
- La tràgica opció dels joves: Barsakh o Barsakh (Rejoindre Barcelone, l'Eldora: model d'èxit. O *Perish* anant a *Barsakh*: Infern, fracàs social)

- La migració és una estratègia per accedir als recursos, millorar les condicions de vida i/o ingressos
- La migració és atractiva.
- El projecte per migrar ja no és individual
- És un projecte familiar
- És una inversió

Direcció de la migració

Touki = Viatge

Teeki =
Reconeixement
social

Teed =
Comfort

Terrale =
Compartir

Nou paradigma

- Nombre de parlants: + 2.000.000
- Mali: 1.000.000 (aproximació)
- Senegal: 260.000
- Gàmbia: 160.000
- Mauritània: 130.000
- A això cal afegir les comunitats d'immigrants, especialment a Costa d'Ivori, Europa, Amèrica

Els Soninké: Una diàspora mundial

Estatus de la llengua:

- El soninké és reconegut com a llengua nacional al Senegal i Mali, així com a Mauritània (amb reserves i en funció dels capricis de la política).
- Aquesta llengua s'utilitza àmpliament en els programes locals d'alfabetització, així com a les escoles bilingües experimentals (sobretot a Mali). També s'utilitza a la ràdio (especialment a les emissores locals de la regió de Kayes de Mali, Mauritània i Senegal).

Una llengua en extensió

- No obstant això, el soninké és una minoria en cadascun dels països on es parla i no és una llengua vehicular a l'Àfrica occidental.
- D'altra banda, els soninkés sovint parlen una segona llengua, la llengua dominant del país on viuen: el wolof al Senegal; Bambara a Mali; Mandinka occidental a Gàmbia; Fulani o àrab Hassaniya a Mauritània.

- La comunitat soninké combina l'agrupament cultural i associatiu en llocs d'immigració i l'obertura a l'entorn d'acollida.

**Una gran capacitat
d'adaptació**

- La comunitat Soninké es diferencia de la comunitat Diola de Casamance que se sentia frustrada per la gent del Nord
- Cal tenir en compte que hi ha una diferència pel què fa a l'entorn. El país soninke està exposat al deteriorament climàtic, a la crisi agrícola, mentre que Casamance és una terra d'atracció pels seus recursos nacionals.

Soninké versus Diola

- Terra amb un passat de glòria que s'ha obert a la migració
- La comunitat ha construït una diàspora vibrant a tot el món

Conclusió

- Molts esdeveniments culturals són marcs que garanteixen la influència de la diàspora Soninke: Festival Internacional de Soninke (FISO), Jornades Culturals Transfrontereres a l'Àfrica Occidental. Aquestes activitats es fan amb regularitat
- Model d'emigració com a estratègia de supervivència, realització i solidaritat.

Conclusió

• GRÀCIES

MERCI -